

**KOLEDARSKI IMAGINARIJ PREPORODNE DALMACIJE.
KATARINA IVON, OD KAČIĆA DO SVAČIĆA.
IMAGOLOGIJA I IDEOLOGIJA ZADARSKIH KOLEDARA.
ZAGREB: JESENSKI I TURK, 2018.**

Levanat-Peričić, Miranda

Source / Izvornik: **Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu, 2020, 201 - 204**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:333951>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

The logo for 'dabar', featuring a stylized black and red graphic above the word 'dabar' in a lowercase, sans-serif font.

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

PRIKAZI / REVIEWS

Miranda Levanat-Peričić
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV/2
mlevanat@unizd.hr

KOLEDARSKI IMAGINARIJ PREPORODNE DALMACIJE
KATARINA IVON, *OD KAČIĆA DO SVAČIĆA. IMAGOLOGIJA I IDEOLOGIJA ZADARSKIH
KOLEDARA*. ZAGREB: JESENSKI I TURK, 2018.

Knjiga Katarine Ivon zanimljiva naslova *Od Kačića do Svačića* posvećena je dvjema kalendarskim publikacijama koje su objavljivane u Zadru u drugoj polovici 19. stoljeća – *Narodnom koledaru*, koji kao prvi zadarski pučki kalendar pisan hrvatskim jezikom počevši od 1836. godine kontinuirano izlazi trideset i osam godina u nakladi tisuću primjeraka, te kalendaru *Svačić*, koji kao godišnja publikacija izlazi od 1904. do 1910. godine.

Iako proizlazi zanimanjem za regionalnu, zadarsku temu, u središtu su ovog istraživanja specifičnosti kulturnog imaginarija koji svoj diskurzivni trag ostavlja na vrijednosnim predodžbama zastupljenima u navedenim publikacijama. Kalendarske publikacije ili *koledari* kao svojevrstan žanrovski hibrid knjiga, novina i časopisa, svojom usmjerenošću prema ciljanoj publici („socijalno i obrazovno (p)određenim čitateljima“), postaju platforme na kojima se tzv. „niska kultura“ i pučki književni kanon gradi u opreci prema estetskom, umjetničkom književnom kanonu. Također, s obzirom na to da su posve podređeni didaktičkoj i prosvjetiteljskoj funkciji, postaju pogodno tlo za artikulaciju političkih stavova i filtriranje dominantnih ideologema vremena u kojem nastaju. U tom smislu, iako na margini hrvatske književnosti, periodične publikacije odigrale su važnu ulogu u konstruiranju nacionalnih i regionalnih identiteta u preporodnom razdoblju te je istraživanje njihove imagologije i ideologije ne samo opravdano nego i važno.

Knjiga je podijeljena na tri temeljna poglavlja. U uvodnom dijelu autorica ukratko definira predmet svojega interesa, a zatim uz pregled dosadašnjih istraživanja određuje metodološka i teorijska polazišta usmjeravajući se prema imagološkoj diskurzivnoj analizi kalendarskog imaginarija, kao i prema propitivanju njegova ideološkog podteksta.

U drugom poglavlju posvećenom *Narodnom koledaru* nekoliko je tematskih cjelina. U prvoj pratimo ulogu Matice dalmatinske u razdoblju od 1863. do 1900. godine. Naime, ovo razdoblje počinje godinom izdavanja prvog broja *Narodnog koledara*, koja je ujedno i godina u kojoj započinje djelatnost Matice dalmatinske, a završava godinom u kojoj kalendar prestaje izlaziti, a Matica pokreće časopis *Glasnik matice dalmatinske*. Sustavan uvid u biografije i rad urednika *Koledara* uključuje Jovana Sundečića, Antuna Šimonića, Stjepana Buzolića, Kažimira Ljubića, Matu

Nekića i Nikolu Šimića. Biografski podatci koje autorica izdvaja pokazuju da su urednici većinom bili svećenici ili franjevci podrijetlom iz makarskog kraja. U tom prostornom i regionalnom pozicioniranju urednika autorica vidi političku pozadinu koju tumači u kontekstu regionalnog dualizma „dviju Dalmacija“ – priobalne i urbane sklone autonomastvu i kopnene i ruralne, narodnjačke. Identitetske, političke i mentalitetske razlike među ovim dvjema Dalmacijama upisane su i u predodžbe koje njeguje publikacija. Poseban prostor u ovom poglavlju posvećen je središnjoj osobi hrvatskog narodnog preporoda u Dalmaciji, Mihovilu Pavlinoviću, njegovoj biografiji i političkim stavovima koje iznosi objavljujući u *Koledaru* raznovrsne priloge, od ženskih narodnih pjesama, narodnih zagonetaka do pripovijedaka i povijesnih crtica. Pavlinovićev se identitet formira, kako to autorica zapaža, u složenom odnosu između kulturnog (etničkog) južnoslavenstva i nacionalnog (političkog) hrvatstva. S obzirom na to da se poseban dio imaginarija u Pavlinovićevim tekstovima zapliće oko slike dalmatinske crvene kape ili *crvenkape*, kojom se učestalo koristi kao simbolom dalmatinskog hrvatstva, zanimljivim osvrtom autorica je popratila opreku *klobuk – kapa*. Tumači je kao metonimiju vrijednosne ambivalencije urbane i ruralne Dalmacije, koja u Pavlinovićevoj perspektivi dobiva ideološku nadgradnju u konstrukciji opreke građanina (*klobučara*), izdajnika narodnog identiteta koji se dodvorava Mlečanima, Francuzima i Austrijancima i neiskvarenog „čovjeka iz naroda“ koji njeguje identitetsko hrvatstvo i kada ono ne donosi povlastice. Uz Pavlinovića, posebno je poglavlje posvećeno Mihi Klaiću, dugogodišnjem predsjedniku Matice dalmatinske. Također, u analitičkom pristupu kulturnom imaginariju Dalmacije iz vremena *Narodnog koledara* autorica izdvaja ideologem *slavodalmatinstva*, a kao najpoznatijeg predstavnika slavodalmatinskog identiteta vidi Nikolu Tommasea. Trećim je poglavljem knjige obuhvaćen koledar *Svačić* koji kao godišnja publikacija izlazi u Zadru od 1904. do 1910. godine, dakle sveukupno ima sedam brojeva. Godina u kojoj se pojavljuje ujedno je i godina kada prestaje izlaziti *Glasnik Matice dalmatinske*, a njegovu važnost autorica vidi upravo u prevladavajuće književnim sadržajima koji se u njemu pojavljuju, što je ujedno i temeljna razlika među dvjema publikacijama – *Narodni je koledar*, pod snažnim utjecajem preporodne ideologije vremena u kojem nastaje, ispunjavao zahtjeve pučkog kalendara regionalnog karaktera, a *Svačić* je ilustrirani kalendar modernističkog nadregionalnog karaktera. Ilustraciji na naslovnici kalendara koja prikazuje kralja Petra Svačića na bijelom konju s mačem u ruci, kao i narativu o Svačiću, autorica posvećuje iscrpnu uvodnu analizu da bi potom imagoškoj rekonstrukciji kalendarskog diskursa pristupila prateći prozne tekstove referencijalne prirode koje su objavljivali političari i pravaši Josip Smodlaka, Rudolf Horvat, Vinko Kisić, Zvonimir Butković Ilijin, Juraj Kapić, Janko Koharić, Tomo Matić i dr., a osvrće se i na priloge vezane za književnu kritiku koju su objavljivali Milan Marjanović, Ante Petravić i Arsen Wenzelides. Poseban prostor interpretacije zauzimaju dva putopisa, *Posjet apeninskim Hrvatima* Josipa Smodlake i *Po Ravnim kotarima* Ante Tresića Pavičića, oba objavljena u trećem broju *Svačića* (1906.), kao i tekst Tome Matića *Hrvatska svijest u starih Zadrana*, objavljen u prvom broju (1904.). Nakon osvrt na imagošpotencijale književne kritike autorica analizira diskurs onodobne suvremene hrvatske novele koje u *Svačiću* objavljuju Vjenceslav Novak, Adela Milčinović, Niko Šimić, Ivan Cippico, Milka Pogačić, Joza Ivakić, Viktor Car Emin, Adam Kostelić i dr.

U svojem zaključnom razmatranju autorica nekoliko kategorijama iznosi temeljne razlike imaginarija o Drugima koji se oblikovao u interakciji dviju kultura (*promatrane* i *promatrajuće*) u dvjema publikacijama – u *Narodnom koledaru* heteropredodžbe konstruirane su prizmom tradicionalne frakcije Narodne stranke, a u *Svačiću* obilježene su političkom platformom „novoga kursa“ kao i modernističkim pokušajem europskog kontekstualiziranja hrvatske književnosti. Prva kategorija predodžaba odnosi se na slike zemalja i kultura koje su u određenom povijesnom razdoblju politički, teritorijalno i kulturno premoćne u odnosu na domaću, tzv. *promatrajuću* kulturu. U skladu s navedenim, sustav heteropredodžaba koje razvija *Narodni koledar* u početku baštini Kačićeve negativne stereotipe Turaka kao Osmanlija da bi se promjenom političke klime u Dalmaciji i Hrvatskoj, odnosno nakon što pravaške ideje zamjenjuju narodnjačke, promijenilo vrjednovanje Turaka, koji se kasnije zamjenjuju pozitivnim slikama islamskog stanovništva Bosne i Hercegovine, kao i promijenjenom slikom Bosne. Predodžbe vezane za Italiju i talijansko stanovništvo proturječne su, odnosno afirmativne kada je u pitanju talijanska kultura, a negativne kada je riječ o Mletačkoj Republici. Predodžbe Francuza u *Koledaru* autorica smatra očekivano negativnima s obzirom na to da su u uredništvu svećenici, pa se Francuzi koji u Dalmaciju donose liberalniji duh i ukidanje određenih crkvenih povlastica, predstavljaju toposima „neznabošci Francuzi“ i „mrženi Jakobini“. Međutim, zanimljiva su zapažanja vezana za sliku Austrije u *Narodnom koledaru*, u kojoj autorica vidi „otvoreno dodvoravanje“ austrijskom caru i narodnoj vlasti. Razloge za to nalazi u vladajućoj proaustrijskoj klimi u cijelom društvu osamdesetih godina, kao i činjenici da su franjevački urednici, uz pravaše, krajem 19. stoljeća iskazivali otvorenu potporu Monarhiji. Kada je u pitanju sustav predodžbi o slavenskim zemljama, kao zasebnoj kategoriji, prevladavajuća pozornost posvećuje se Rusima i ruskoj književnosti jer se Rusija percipira kao glavni pokretač i preporoditelj slavenstva, a od nje se očekuje i misija ujedinjenja Zapadne i Istočne crkve. U posebnim, odvojenim kategorijama autorica analizira ostale balkanske zemlje, među kojima uz Albaniju uvrštava i Crnu Goru s obzirom na njezino izdvajanje iz slavenskog svijeta u, preuzeto uzorom na Kačićeve predodžbe.

U *Svačićevu* diskursu autorica vidi posve nove relacije matične kulture i predodžaba o Drugima koje, distancirane od ideološki obilježenih heteropredodžaba iz *Narodnog koledara*, doživljavaju niz važnih transformacija. U kratkom razdoblju izlaženja ovog kalendara dalmatinski kulturni imaginarij, kako je to autorica pokazala, poprimio je „kozmpolitski karakter obilježen utopijskom slikom Zapada“. Razloge za to ona vidi u lošem gospodarskom stanju Dalmacije koja tada upire pogled prema Zapadu kao uzoru ekonomski i kulturno naprednog svijeta. Pritom Zapad obuhvaća i one zemlje koje su dotad u imaginariju *Narodnog koledara* bile negativno označene poput Italije, koja postaje ključna sastavnica u modernističkom konceptu Zapada i afirmativnih predodžaba. No, iznad svega, bogate Sjedinjene Američke Države postaje mitski utopijski prostor, a slika Austrije, u odnosu prema atributima koje je imala u *Koledaru*, preobražava se u negativnu i neprijateljsku.

Konačno, naslovom knjige obrubljeni imagemi i mitemi Kačića i Svačića mogu se protumačiti središnjom ulogom koju *Narodni koledar* dodjeljuje Andriji Kačiću Miošiću kao paradigmatom utjelovljenju narodnog pjesnika i konačno, kralju

Petru Svačiću koji se na drugom kalendarskoj publikaciji pojavljuje i u imenu i na naslovnici, u ilustraciji kojom se evocira mit o nepotkupljivom hrvatskom junaku. Katarina Ivon u ovoj je knjizi predstavila bogatu, razvedenu sliku političkih i kulturnih prilika 19. stoljeća u Dalmaciji, posebno u Zadru koji je, kao onodobno kulturno i književno središte, ujedno i poligon sukobljavanja i prožimanja različitih nacionalnih identiteta i interesa. Ovo će zanimljivo štivo biti podjednako poticajno stručnjaku u potrazi za rafiniranim imagološkim analizama i čitatelju koji u potrazi za informacijama i povijesnim činjenicama želi produbiti spoznaje o kulturnom kontekstu preporodnih dalmatinskih prilika. No, prije svega, autorica je svojim čitanjem pokazala koliko se složenih pitanja filtrira naizgled perifernim publikacijama, a time i koliko je važno u znanosti ne zapostavljati fenomene koji su naizgled marginalni.